

## ОБЈЕКТИТЕ НА КУЛТУРАТА КОИ СЕ ИЗВОРИ НА ЗНАЕЊЕ И ПРЕДМЕТ НА УЧЕЊЕ

**Оливер Цацков**

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

[oliver.cackov@ugd.edu.mk](mailto:oliver.cackov@ugd.edu.mk)

**Апстракт:** Во трудот се се преставени трите објекти на културата-музејот,библиотеката и домот на културата кои се од исклучително значење во воспитно образовниот процес и во наставата. Овие објекти освен основната функција, имаат и поттикнувачка улога во креативноста,оспособувањето како и во самостојното творештво.Исто така,во нив се создават нови знаења преку, истражувања, презентации и способност за независна работа. Овие објекти им овозможуваат на учениците да се здобијат со основните сознанија од блиското и далечното минато на својот потесен и поширок крај.

**Клучни зборови:** библиотека, музеј, дом на култура, знаење, образование

## THE OBJECTS OF CULTURE WHICH ARE SOURCES OF KNOWLEDGE AND SUBJECTS OF LEARNING

**Oliver Cackov**

Faculty of Educational Sciences  
University “Goce Delcev” Stip - Macedonia

**Abstract:** The paper presents the three objects of culture - the museum, the library and the house of culture, which are of exceptional importance in the educational process and in teaching. Apart from the basic function, these objects also have a stimulating role in creativity, training as well as in independent creation. Also, new knowledge is created in them through research, presentations and the ability to work independently. These objects enable students to acquire basic knowledge from the near and distant past at its narrower and wider end.

**Key words :** library,museum,palace of culture,knowledge,education

За секоја држава значајна и важна улога има училишниот систем кој е еден од главните носители за општествените барања,за подготвување на воспитно-образовни кадри и за нејзин успешен развој и напредок. Во Македонија образованието и воспитанието се сметале за исклучителна вредност. Воедно се правеле и обиди да се создадат што повеќе услови за нагов понатамошен континуиран развој.

Наставата преставува најорганизиран систем на образованието и воспитанието затоа потребно е да се утврдат и спознаат сите нејзини вредности и структура како и содржина на работа. Таа има свој цели и задачи,период на траење,ефекти и постигнување на резултати. Македонскиот образовен систем мора да им овозможи на учениците постојано да се стекнуваат со знаења и ги земат во предвид прашањата од меѓународен и глобален карактер како и да се стекнуваат вештини кои што ќе овозможат активно, и одговорно учество во случувањата денес и во иднина.Во поново време се почесто се истакнува потребата од модернизирање и иновирање на воспитно-образовната работа. Иновативните иницијативи и дејности во образованието држат чекор напред за потребите за стекнување на знања и надвор од училиштето во други културни општествени и природни објекти.Со ваквите вредности добиени од културните објекти и со добро планирање и координирање можеме да обезбедиме резултати во наставата и сигурност и ефективност на ученикот до нови извори на знања и до одредени решенија. Како ќе ги

применуваме во наставата културните објекти и како ќе се одвива наставниот процес зависи пред се од изворот и примената, а воедно и каква активност ќе има наставникот и ученикот пред се од изборот и примената на методот демонстрирање во овие установи. Улогата на наставникот е да биде подготвен и да знае да избере содржина која ќе даде најдобри резултати. Училиштето како институција од посебен општествен интерес треба широко да биде отворен кон културните објекти, особено оние кои можат да бидат составен дел од наставните содржини и програми. Со други зборови, оние кои можат да бидат извори на знаење и предмет на учење.

Користењето на културните објекти во наставата е од големо значење како за добивање нови знаења, исто така, и за проширување, утврдување, систематизирање на наставните содржини од секој наставен предмет. Модерната настава треба да биде вешта комбинација за проучување од учењето на наставникот и самостојното учење на ученикот. Училиштето треба да воспостави соработка со културните институции кои се блиски до наставниот процес. Од сите овие културни институции и природни објекти кои се користат во наставата, од посебно значење би ги издвоиле музејот, библиотеката како и домот на културата. Наставата по историја може да се изведува како и во училиштето така и надвор од него. Еден таков културен објект кои има особено значење во наставата по историја е и музејот. Во поново време современата методика и дидактива во наставата по историја е насочена во правец на применување на нови методи, иновации, форми, наставно средства по наставата по историја.

Реализацијата на историските содржини во музејот би добиле по впечатлива и сугестивна слика од богатото историско минато, не само на нашиот народ туку и на други народи. Музеите ја преставуваат меморијата на институцијата. Тие се одговорни за собирање и складирање на уникатни материјали за проучување и презентирање па општо кажано за доброто на сегашните и идни генерации. Тргувајќи од тоа при посетата на музејот кај учениците треба не само да ги поттикнат сентименталните чувства, туку треба и да ги разбере опшествените движења. Понатаму да го гледа животот на луѓето во рамките на општите историски случувања. “Во однос на минатото, музеите преставуваат постојано изворно матрејално сведоштво за животот и творечките можности на луѓето од некој крај, подрачје, регион, поединци или цела етничка заедница. Тие ни зборуват за состојбата и карактеристиките на матрејалната и духовна култура и степенот на цивилизацијата на луѓето за културното творештво на ниво на луѓето и за начинот како ги доживувале разбирале и изразуваале своите преикупации во минатото”.<sup>81</sup>

Имајќи го во предвид сето ова потребно е да се воспостави тесна соработка помеѓу училиштата и музеите. За да се реализира сето ова неминовно е потребно наставникот по историја однапред да има подготвено елаборат и програма за начинот на користење на соработката за начинот на користење на соработката меѓу овие две институции. Учениците покажуваат желба да се запознаат со непознатото со она што е вредно и старо. Преку музејските експонати и останатите музејски материјали, археолошкиот, историскиот, и етнографскиот, учениците непосредно се запознаваат со историските настани кои емотивно ги доживуваат и ќе го понесат како трајна слика во својата свест. Наставникот по историја при обработка на годишен план треба да предвиди теми и методски единици кои планира да ги обработи во музејот додека од друга страна вработените од музеите треба да ги вгради темите што ги предлага училиштето. Ваквата поставеност на соработка се сигурна гаранција за успешни резултати, успешна презентација и квалитетна настава во историите на музејот. Токму поради ова посетата на музеите и обработката на наставната содржина во нив треба да ја практикува секој наставник по историја во својата програма. Исто така користењето на музеите во функција на наставата овозможува примена на различни наставни облици како: фронтална, индивидуална, групна и сл.

Во музеите учениците обезбедуваат знаења, вештини неопходни за активно учество во дискусии, решавање на конфликти, комуникација и интеракција. На учениците треба да им се

---

<sup>8</sup> Виолета Ачковска, Методика на наставата по историја, УКИМ, Скопје, 2001. 234.

овозможи преку непосредно набљудување да се здобијат со основни сознанија од блиското и далечното минато на својот потесен и поширок крај во Македонија. Наставникот по историја одредува што и како ќе се учи во просториите на музејот. Објаснувањето на материјалот треба да биде јасен за да може да се поврзе со претходните знаења како и кои задачи и цели треба да се извршат. Тој подготвува прашања и одговори целосно ја контролира работата во музејските одделенија, археолошкото како и етнографското. Наставникот треба да му овозможи на ученикот слободно да се изразува заклучува и да ги актуелизира настаните, да донесува свој став и со свои аргументи да допринесува за создавање на точно вреднување за тоа што се учи и што треба да се знае. Во музејот учениците треба да се мотивираат и да оставарат што поголеми интелектуални, работни и мобилни активности. Од нив се бара да одговорат на прашањата, да откријат, да запознаат што се случувало во тој период од минатото. За да ја разберат вистинската суштинатие треба да комуницираат, соработуваат, демонстрираат, за да потоа успешно презентираат. Така „ при посетата на музејот учениците преку музејските експонати и останите музејски материјали непосредно се запознаваат со историските настани, кај учениците се развиваат способности за доживување, извлекување заклучоци, споредување, поврзување на историските факти во една целина. Музеите го воведуваат ученикот во историјата, на тој начин што му овозможуваат, преку изложените експонати, емотивно да го доживее минатото и да го понесе како трајна слика во неговата свест.“<sup>92</sup>

Во овој објект процес на учење е и демонстрирањето на одредени експонати. Со оваа наставата станува по продуктивна, а наставникот и учениците добиват нови современи научни методски улоги. Исто така, користењето на музеите во функција на наставата по историја овозможува примена на различни наставни облици како фронтален, индивидуализирана настава групна работа со учениците и друго. Музејот располага со многу содржини, голем број од поединелни предмети, примероци, уметнички дела, документи, фотографии и артефакти. Сите овие го преставуваат природното и културно наследство. Преку овие реализирани активности во институцијата музеј учениците имаат можност да ја развијат својата интелектуална мисла како и развивање на соодветни инструменти за собирање податоци, за истражување и собирање на соодветни методи и форми и наставни средства. Посетата на изложбите што ги организира музејот треба да бидат дел од потребата за само образование и една од основните задачи од наставниот процес како дел од општото образование. Музејот е совршено место за промовирање и поддржување на свест за природно, историско, археолошкото и уметничко наследство. Најчесто музејско-педагошката служба ја поддржува дидактичката концепција. Ова се случува за да се прикаже појасно образовно-политичкото наложување и минатото да се претстави во неговите односи со сегашности. Денес има и диференцирана музејска област. Таа се простира од родните, регионалните или слободните музеи, преку културно историските, археолошките, техничките и природно-научните музеи. Сите овие сегменти можат да бидат инкорпорирани како алатки за учење. Новата „генерација на музејски професионалци се обидува да го преобрази музејот да го донесе во 21 век како место кое би можело да се натпреварува со другите собиралишта во слободното време место кое, повеќе ќе овозможува прославување отколку саморазгелдување.“<sup>103</sup>. За да может корисниците на музејот да ги искористат сите можности за учење и задоволство кои се на располагање тие треба да се чувствуваат добродојдени. За да се постигне сето тоа вработените во музејот треба да планираат и овозможат простор за посети, разбирање и уживање во збирките. По завршувањето на посетата на музејот се врши утврдување и систематизирање на впечатоците. Емоциите доживевани од убавите моменти кои ќе остават трајни сеќавања поминати во институцијата музеј.

Библиотеките како културни објекти не се места каде само се врши размена на книги. Тие се повеќе стануваат културни места како и истражувачки центри за зголемувањето на квалитетот на образованието и воспатанието во нашата општествена средина. Библиотеките

<sup>9</sup> Светозар Наумовски, Методски прирачник за наставата по историја. Просветно дело, Скопје, 1991, 87.

<sup>10</sup> Џенет Марстајн, Нова музејска теорија и пракса. Нетпрес, Скопје, 2009.

постојат да им служат на корисниците. Тие се исто така како дел од пошироката мрежа или систем на десиминација на информации и дека не живеат и функционираат сами за себе туку се дел од една поголема воспитно образовна целина.

Македонското библиотекарство заема посебно место во културно историскиот развој на ова подрачје. Тие се културни и образовни институции кои се основни носители на библиотекарската дејност во секоја градска целина. Зборот библиотека доаѓа од латинскиот збор *libert* што значи книга и бил користен поради тоа што библиотеките во најголема мера биле колекции на книги. За разлика од денес кога библиотеките покрај тоа што имаат голем број на книги имаат исто така, голем број и нда други материјали, преку кои тие комуницираат го образуваат и го разонодуваат читателот. Затоа со право се споменува дека на таков начин библиотеките прераснуваат во мултимедијален центар кои содржат најразлични образовни и рекреативни материјали.<sup>114</sup>

Тие во својот простор организираат различни поетски и книжевни работилници, предавања, трибини со што се, збогатува културниот и општествен живот на посетителите. Овде се развива и креативноста и истражувачкиот потенцијал на учениците во воспитно-образовниот процес. Институцијата библиотека располага со голем број на библиотечен материјал. Како библиотечен материјал се сметат сите видови на книги литература за деца и младина, брошури, весници, списанија, елаборати и истражувачки проекти. Посебно значајно место има родно крајното одделение. Овде се формира фонд од книги на докторски дисертации, сепарати, фотографии, уметнички слики, каталози, плакати, како иматеријали од познати личности од револуционерниот период и општествено-политичкиот живот. Во родокрајното одделение учениците ќе се оспособат кои извори на знаења треба да ги користат од локалната средина. За таа цел потребно е кај нив да се формираат навики да се развие интерес, да се мотивираат за проучување на овие настани од исклучиво значење за нашиот народ, да се чуват и негуваат и да не се забораваат бидејќи тие не потсетуваат на нештото културно-историски и духовно минато.

Од сето ова може да констатираме дека во библиотеката има разновидни можности за една организирана успешна настава од било кој предмет. Учениците имаат цела низа на образовни потреби и способности во основните училишта. На сите овие потреби мора да се обрати внимание на библиотеката за да можат да ја исполнат својата развојна функција во рамките на образовниот процес. Наставниот материјал кој треба да се обработува во библиотеката е содржинско логично разработен при што се формулирани прашањата на ниво на ученичките можности и развојни потреби на кој учениците се упатуваат на самостојна работа со користење на некои извори од детската литература, книжевен текст, илустрација, печат, фотографии, промоции и слично.

Наставникот треба да му овозможи на ученикот слободно да се изразува да заклучува и да ги актуелизира поставените задачи, да донесе свој став и со аргументи да придонесе за создавањето на точно потврдување што со обработува во овој објект и што треба да се знае и научи.

Катчето за литература за деца може да се реализира и како истражувачки проект. Особено поради тоа што станува збор за една специфична литература. Точно е дека литературата за деца е специфично уметничко подрачје, но такво кое ги содржи сите компоненти за вистински уметнички третман и овозможува да се постигне трајност и естетски максимум. Сфаќањето дека оваа литература е однапред дидактичко определена и пишувана за одреден круг на читатели.

Секоја библиотека има своја визија за она што вработените во неа сакаат да се случи. Новото време од нив бара однос кој не е пасивен, односно самите да предвидат што сакаат да се случи односно каква сакаме да изгледа една современа библиотека. Таа треба да обезбеди основни услови за учење соработка со училиштата, со општествените институции и работничката средина.

Преку организирање на серија работилници, предавања, овие средби од низок

---

<sup>11</sup> Добри Петревски, Библиотекарство. Битола, 1998.

интензитет би ги поттикнувале да ги искажат своите природни предизвици кон одредени научни дисциплини,а користењето на библиотечните ресурси би помогнало во нивната научна понатамошна изградба.Културните “манifestации биле и ќе бидат дел од библиотечните процеси,но тие мора уште повеќе да се интензивираат и надградуваат <sup>12 5</sup>со нови содржини.Богатството на народното творештво,народниот фолклор,треба и мора да бидат чест дел од библиотечниот простор,тоа е камен темелник на нашиот идентитет,јазик и опстојување.“

Добиените знаења од престојот во културниот објект-библиотека учениците можат да ги употребат и во практична примена со додавање на сопствени мислења и дискусии.Мотивацијата е зголемена од постигнатите резултати и од сопственото искуство доживеано во објектот библиотека. Со посетата на оваа културна институција организирана од наставникот учениците ќе се здобијат со две позитивни воспитно образовни компоненти.Една е стекнување на нови знаења и учење,а другата културно однесување во институцијата преку непосредни контакти со книги,списанија, фотографии и други печатени материјали.Според “ водечките научници од областа на културата,приоритет се дава на иновативната култура,бидејќи информацијата и знаењето во денешниот општествен развој се базираат на нивен трансфер преку иновативни активности,а места за тој трансфер на знања се токму библиотеците“.<sup>136</sup>

Современата библиотека денес има една карактеристика,а тоа е дека не се пишуваат наменски како извори на знаења туку како можност на учениците да дојдат до нови извори на знаења кои ќе бидат трајни и корисни.

Домовите на културата имаат значајно место во културното живеење во секој град во Македонија.Тие се главни носители на културно-уметничките и просветни активности. Тука се не гуваат и развиваат аматерските дејности во кои активно се вклучени учениците,работниците луѓе и граѓани. Во домовите се организираат различен вид на манифестации од музичка,промоции на книги,изложби простори за изложби,трибини,организираат поетски и книжевни работилници,филмски проекции,фолклорни и драмски аматеризам. Гоме број од овие културни институции ги носат имињата на познати личности од македонското револуционерно движење,херои од НОВ и личности од политичкото движење. Во склоп на овие културни институции има опремено и спомен соба во кој се наоѓат уметнички слики,портрети, фотографии ,експонати и дела чии автори при нивното создавање биле инспирирани од богатата револуционерна дејност и нивната творечка животна активност.Различноста „на културите треба да се сфати како културно богатство,фолклор,народни песни,обичаи,треба да се развиват и негуваат сите култури на демократска основа,бидејќи тоа ги збогатува сите.Демократијата мора да биде еднакво право за секој и за сите“.<sup>14</sup>Домот на културата како установа сеуште нема доволно примена во училишната настава. Покрај музејот библиотеката слични облици на соработка и активност можат да се воспостави и во домот на културата со цел да се задоволат интересите на учениците од одделни предмети, а се во склоп на образовно-воспитната дејност.Во поново време поради сето она со што располагаат овие институции треба да бидат дел од некој содржини од слободни активности и да влезат во годишната наставна програма од поедини наставни предмети од училиштето.

Во спомен собата кои носат име на познати личности од областа на историјата,литературата,уметноста и други области во нив може доста успешно да се организира еден наставен час од споменатите области.Наставникот може да одржи кус воведен говор за значењето на настанот и личноста на кој е посветен домот на културата овде

<sup>12</sup> Радослав Љубич, Библиотекарството во Македонија и новото време. ГБ „Браќа Миладиновци,, Скопје, 2016.

<sup>13</sup> Мр. Милена Ристова-Михајловска и м-р Вилма Јованова, Иновативни активности и нови инфраструктурни проекти за промена на стереотипната перцепција на библиотеката. НУБ „Гоце Делчев“-Библиотекарство Скопје, 2016.

<sup>14</sup> Јосип Милат, Педагогија-теорија на оспособувањето. УГД-Штип, 2014.

учениците ќе ги прошират своите знаења ќе стекнат патриотски и естетски вредности и ќе се развие чувство на припадност кон својата држава. Во неа учениците ќе се сретнат со многубројни извори. Тие бараат пристап при нивниот избор. Потребно е солидно познавање на методологијата на критика на изворите на анализа и нивно користење. Впечатоците на учениците во спомен собата ќе бидат вредни ако се добиени на адекватен начин, односно ако се правилно формулирани преставите и поимите кои можат успешно да откријат нови вистини. Ваквите имиња и личности во кој се сместени во спомен собата ќе предизвикаат восхит и љубов и чувство на патриотизам кај учениците кои никогаш нема да ги забораваат бидејќи тие ќе бидат вградени во нивниот живот како нешто вредно во нашата сегашност и иднина.

Во оваа спомен соба во оваа спомен соба може да дојде до израз креативната способност на ученикот, а посебно учењето по пат на откривање. Сето ова потврдува дека учењето по пат на откривање е незаменлива компонента во воспитно образовниот систем која се става во функција како главна компонента и двигател на новата училишница.

Во рамките на домот работат повеќе секции, фолклорната аматерскиот театар музичката, ликовната и други што се во функција на основната дејност на домот. Посетите на овие секции кај некој ученик ќе предизвика интерес за запишување во една од соодветните за нив. Членувањето во секциите кај ученикот при што нај до израз ќе дојдат и други позитивни особини како што се развивањето на другарство, чувство за одговорност, стекнување работни навики, креативност и други. Сорботката помеѓу наставникот и учениците се еден од значајните услови за успешно изведен час во овој културен објект. Со помош на наставникот ученикот ќе развие чувство за сопствената вредност, за усвојување знаење и развивање способност со залагањето, а повратно дејствување на наставникот, тој ќе го прифати учебникот како партнер во остварувањето на заедничката цел. Стекнатите впечатоци од една ваква активност на учениците во домот на културата ќе добијат дополнителни извори на знаења и учење.

А, знаењата се добиват со работа и учење со сопствено ангажирање и залагање.

## КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Љубич, Радослав (2016). Библиотекарството во Македонија и новото време. ГБ „Браќа Миладиновци“, Скопје.
- Ристова-Михајловска, М., Јованова, В. (2016). Иновативни активности и нови инфраструктурни проекти за промена на стереотипната перцепција на библиотеката. НУБ „Гоце Делчев“ - Библиотекарство, Скопје.
- Музејски архив. (2009). Скопје, Поинтиер.
- Перович, Милутин. (1995). Методика наставе историје. ЗУН, Београд.
- Петкова, К., Панзова Н. (1998). Едукативна функција на Заводот и музеј Штип. ЗЗСК и Музеј Штип.